

Gendergelijkheid

Enkele basisbegrippen

“Het zou een mooie levensfase moeten zijn: jong zijn en een leven voor je hebben dat je kan plannen en waarvan je kan dromen.

Het zou bovendien even mooi moeten zijn of je nu een jonge vrouw bent of een jonge man. In werkelijkheid echter wordt aan veel jongeren het recht ontzegd om plannen te maken en dromen te koesteren, alsook hun recht op veiligheid en waardigheid. In werkelijkheid maakt het een groot verschil of je als jongen of als meisje geboren bent. Vrouwen lopen een veel groter risico dat hun fundamentele mensenrechten geschonden worden.”²³

Terwijl in de jaren 1970 en 1980 vrouwenrechtenactivisten praatten over het “integreren van de vrouw in het proces van ontwikkeling”, lag in de jaren 1990 de nadruk op de integratie van genderkwesties in ontwikkelingsbeleid en planning.

Vandaag spreekt men zowel van “vrouwenrechten” als van “de gelijkheid tussen man en vrouw”. Wat wordt met deze termen bedoeld en wat is het verschil ertussen? De uitdrukking “mensenrechten van de vrouw” wordt gebruikt om te benadrukken dat vrouwenrechten mensenrechten zijn, rechten waarop vrouwen zich kunnen beroepen gewoon op grond van hun menszijn. Dit idee integreert het thema van de vrouw in de mensenrechtenbeweging en integreert tegelijkertijd principes van mensenrechten in de vrouwenbeweging.

Gelijkheid tussen man en vrouw wil zeggen een gelijke mate van macht, deelname en zichtbaarheid van beide seksen in alle domeinen van het openbaar en privé-leven. Gelijkheid van man en vrouw moet niet worden begrepen als het tegendeel van verschillen tussen man en vrouw maar als het tegendeel van ongelijkheid tussen man en vrouw. Het wil de volledige deelname van vrouwen en mannen in de samenleving bevorderen. Gelijkheid van man en vrouw moet, zoals mensenrechten, voortdurend bevochten, beschermd en aangemoedigd worden.

De term ‘gender’ verwijst naar de sociale rollen van man en vrouw die hen worden toegeschreven op basis van hun geslacht. Deze rolpatronen hangen daarom af van de specifieke socio-economische, politieke en culturele context en worden beïnvloed door andere factoren met inbegrip van ras, etnische groep, klasse, seksuele geaardheid en leeftijd. Rolpatronen zijn aangeleerd en variëren sterk in en tussen culturen. In tegenstelling tot het biologisch geslacht van een persoon, kunnen rolpatronen veranderen.

“De discussie over socialisering en stereotypen toonde aan dat de ‘oude’ vormen van socialisering ruimte creëerden voor nieuwe vormen van identiteit en individualiteit. ‘Nieuwe’ vormen van socialisering komen in de plaats, maar het is mogelijk dat ze gelijkaardige stereotype verwachtingen kopiëren en gelijkaardige gevolgen voortbrengen als voorheen. De invloed van familie, school en werkplaats is misschien niet meer zo sterk, maar nieuwe informatietechnologieën en prille culturele praktijken (in muziek, media en televisie) komen misschien te hulp om de sociale macht van mannen te versterken en de ondergeschikte positie van vrouwen te behouden.”³⁴

? Hoe makkelijk is het voor mannen om zich aan te passen aan de veranderingen die het gevolg zijn van de erkenning van de rechten van de vrouw?

Aanverwante activiteiten

- Loon naar werk?, pagina 103.
- Binnen vier muren, pagina 110.
- Helden en heldinnen, pagina 138.
- Laten we het over seks hebben, pagina 152.
- De weg naar het Land van Gelijkheid, pagina 181.
- Wie zijn ik?, pagina 253.
- Werk en kindjes, pagina 256.

Voorbeelden van schendingen van de rechten van vrouwen

Huiselijk geweld

De meest voorkomende vorm van geweld tegen vrouwen is huiselijk geweld. Huiselijk geweld werd jarenlang beschouwd als een privé-zaak, waar de staat en het gerechtelijk systeem zich niet mee te moeien had. Toch is huiselijk geweld niet enkel een schending van het fysieke en psychologische welzijn van de betrokken vrouwen, en bijgevolg een directe aanslag op hun mensenrechten; het is ook een misdrijf.

Statistieken tonen aan dat een vrouw meer kans heeft om geslagen, aangevallen en zelfs gedood te worden door haar partner of ex-partner dan door enig ander persoon.

- Afhankelijk van het Europese land in kwestie zijn tussen 20% en 50% van de vrouwen het slachtoffer van huiselijk geweld.
- Huiselijk geweld komt voor in alle lagen van de bevolking en in alle leeftijdsgroepen.
- Huiselijk geweld neemt vele vormen aan: fysiek, seksueel, psychologisch en structureel.
- Eén vrouw op vijf wordt ooit in haar leven het slachtoffer van seksuele aanranding. De leeftijd van de slachtoffers gaat van twee maanden tot 90 jaar.
- 98% van de agressors is mannelijk, en 50% is getrouwd of leeft in een *de facto* huwelijk of als koppel.
- 70% van de verkrachtingen gebeurt met voorbedachten rade en slechts 3% van de agressors is mentaal onevenwichtig.
- Het fenomeen van groepsverkrachting neemt toe.
- Cijfers tonen een toenemend aantal gevallen van aanranding van zeer jonge meisjes.

“De statistieken zijn beroerd, naar welk deel van de wereld je ook kijkt... Geen enkel land of regio is vrij van huiselijk misbruik”. Dit staat te lezen in een rapport van Unicef over huiselijk geweld tegen vrouwen en meisjes dat in 2000 gepubliceerd werd in een eerste poging om de wereldwijde omvang van dit fenomeen vast te stellen.

Trafiek van vrouwen en meisjes

Elk jaar worden miljoenen mannen, vrouwen en kinderen het slachtoffer van de wereldwijde mensenhandel in omstandigheden die gelijk staan met slavernij. Vele duizenden van hen zijn jonge vrouwen en meisjes die werden gelokt, ontvoerd of verkocht voor gedwongen prostitutie of andere vormen van seksuele dwangarbeid. Globalisering en moderne technologieën hebben deze ontwikkeling vergemakkelijkt. De onderliggende oorzaken van deze mensenhandel zijn o.m. armoede, werkloosheid en een gebrek aan onderwijs, factoren die elk op zich mensen dwingen risico's te nemen om de kwaliteit van hun leven te verbeteren. Een onrustwekkende trend in de industrie-landen is “het gebruik van goedkope en niet aangegeven arbeidskrachten alsook het uitbuiten van vrouwen en kinderen in de prostitutie en de pornografie.”²⁵

Mensenhandel is zeker geen nieuw fenomeen, maar het verkopen van naïeve en wanhopige jonge vrouwen voor seksuele slavernij is een van de snelst groeiende criminele activiteiten geworden in de mondiale economie. “De handelsstroom tussen bepaalde ontwikkelingslanden (Noord- en Centraal-Afrika, Latijns-Amerika en Azië) en westerse landen van bestemming houdt aan. Maar het meest opmerkelijke element... is de toename van het aantal vrouwen en kinderen die vanuit Centraal- en Oosteuropese landen de Europese Unie binnengesmokkeld worden. Schattingen gaan tot 120.000 vrouwen en kinderen die jaarlijks naar West-Europa worden gebracht.”²⁶ De handel in vrouwen en kinderen - en mensenhandel in het algemeen - is sinds enkele jaren een prioriteit op de agenda van de Raad van Europa.

Genitale verminking van vrouwen ('vrouwenbesnijdenis')

Genitale verminking van vrouwen (female genital mutilation, FGM) treft naar schatting ongeveer 130 miljoen meisjes en vrouwen en komt het meest voor in Afrika. FGM is een cultureel gebruik dat schadelijk is voor vrouwen en het recht van de vrouw op

Belangrijke data

8 maart

Wereldvrouwendag

25 november

Internationale dag inzake geweld tegen vrouwen

Ieder jaar worden er in de wereld twee miljoen jonge meisjes op deze manier besneden en dit bovenop de 130 miljoen reeds besneden vrouwen.²⁷

leven, lichamelijke integriteit, gezondheid en seksualiteit schendt. Omdat het vooral wordt toegepast bij jonge meisjes, roept genitale verminking van vrouwen ook ernstige vragen op over de rechten van het kind.

In conflictzones...

In de afgelopen jaren werden voorvallen van geweld tegen vrouwen gemeld in Bosnië, Cambodja, Tsjetsjenië, Haïti, Peru, Somalië, Sierra Leone, Oost- en West-Timor en in brandhaarden elders ter wereld. De internationale gemeenschap heeft nood aan een alternatief voor de enkele *ad hoc* internationale rechtbanken - zoals die voor ex-Joegoslavië en Rwanda. Hoewel deze nuttig en noodzakelijk zijn, zijn ze duidelijk inadequaat en onvoldoende in het beschermen van de rechten van vrouwen.

De parlementaire vergadering van de Raad van Europa

“betreurt dat, niettegenstaande het feit dat verkrachting erkend is als oorlogsmisdaad, het nog steeds, ook in recente conflicten (Kosovo en Tsjetsjenië), systematisch aangewend wordt als oorlogswapen dat niet enkel psychologisch trauma toebrengt maar ook gedwongen zwangerschap.”²⁸

? Wat kan er gedaan worden om een einde te maken aan het geweld tegen vrouwen en meisjes?

Bestaande internationale mensenrechtendocumenten

Sinds de Verenigde Naties hun eerste wereldconferentie over vrouwen hielden (Mexico City, Mexico, 1975) is er grote vooruitgang geboekt met betrekking tot het bereiken van gelijkheid tussen man en vrouw. Het VN Ontwikkelingsfonds voor de Vrouw (UNIFEM) werd in 1976 opgericht om vernieuwing en verandering in dit domein te financieren. Sedert die tijd heeft het talrijke projecten en initiatieven overal in de ontwikkelingslanden gesteund en zo vrouwen aangemoedigd om op politiek, economisch en sociaal vlak voor zichzelf op te komen.

Het eerste wettelijk bindend internationaal document dat discriminatie van vrouwen verbodt en regeringen verplichtte stappen te ondernemen voor de gelijkberechtiging van de vrouw is het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen (“Vrouwenrechtenverdrag” of CEDAW). Dit werd in 1979 goedgekeurd en werd in 1981 van kracht.

Het doel van het verdrag is om alle vormen van vrouwendiscriminatie uit te bannen. In artikel 1 wordt dit gedefinieerd als “elke vorm van onderscheid, uitsluiting of beperking op grond van het geslacht, die tot gevolg of tot doel heeft de erkenning, het genot of de uitoefening door vrouwen - onafhankelijk van hun huwelijkse staat, en op voet van gelijkheid tussen mannen en vrouwen - van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden op politiek, economisch, sociaal, cultureel vlak, als burger of op welk ander vlak dan ook aan te tasten of teniet te doen.” Staten zijn verplicht periodiek rapporten in te dienen over de naleving van het verdrag.

In de loop van het laatste decennium is een wereldwijde beweging ontstaan om de beperkende idee dat de rechten van de vrouw zouden ondergeschikt zijn ten opzichte van andere mensenrechtenvraagstukken te betwisten.

In 1999 voegde de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties een facultatief protocol toe aan CEDAW; dit was uitgewerkt door het VN Comité voor de uitbanning van vrouwendiscriminatie. Dit facultatieve protocol werd van kracht in 2000. Het betekende een belangrijke stap in de bescherming van de rechten van vrouwen, doordat het individuele vrouwen of vrouwengroepen toelaat klachten wegens mensenrechtenschendingen direct bij het Comité voor de uitbanning van vrouwendiscriminatie in te dienen. Het geeft het Comité ook de mogelijkheid om onderzoeken te starten naar gevallen van zware of systematische schendingen van de rechten van vrouwen overal ter wereld. Toch is de macht van het protocol beperkt, omdat de staten die het ratificeerden een verzoek van het Comité, om schendingen

“Ongelijkheid en ongelijkwaardigheid tussen man en vrouw op het gebied van mensenrechten is onverenigbaar met de principes van echte democratie.”

Parlementaire vergadering van de Raad van Europa, Resolutie 1216 (2000)

van vrouwenrechten op hun territorium te onderzoeken, kunnen weigeren.

Binnen de Raad van Europa wordt de kwestie van gelijkheid van man en vrouw beschouwd als een fundamenteel mensenrecht en valt het onder de bevoegdheid van Stuurgroep voor Gelijkheid tussen Vrouw en Man (CDEG). Dit is een intergouvernementeel orgaan binnen de Raad, dat analyses, studies en evaluaties uitvoert, strategieën en politieke maatregelen definieert en, waar nodig, beslissingen neemt over de gepaste wettelijke middelen.

De vierde Wereldvrouwenconferentie van 1995 in Beijing, China, bracht bijna 47.000 vrouwen en mannen bijeen, en was tot op heden de grootste VN-bijeenkomst van vertegenwoordigers van regeringen en ngo's. Ter gelegenheid van deze historische gebeurtenis keurden 189 landen unaniem de Verklaring van Peking en het actieplatform goed. Nationale regeringen hebben er zich toe verbonden de gelijkheid van mannen en vrouwen te bevorderen in het formuleren van elk regeringsbeleid of programma. Ze wezen de volgende twaalf knelpunten aan: armoede, onderwijs en opleiding, gezondheid, geweld tegen vrouwen, gewapende conflicten, economie, macht en besluitvorming, institutionele mechanismen voor gelijkheid van mannen en vrouwen, mensenrechten, media, het leefmilieu en jonge meisjes.

Onderwijs... de oplossing

Het zou een belangrijke stap zijn om van de erkenning van rechten te evolueren naar het effectief afdwingen van rechten. Wie aan mensenrechteneducatie doet moet de gevoelige aard van de mensenrechtensvisie naar waarde schatten, en moet rekening houden met de verschillen in noden en reacties van individuele vrouwen. Zonder deze gevoeligheid zou mensenrechteneducatie gewoon een andere vorm van manipulatie of onderdrukking van vrouwen worden. *Onderwijs* is een belangrijk terrein voor het realiseren van gelijkheid tussen mannen en vrouwen omdat het een instrument is waarmee samenlevingen normen, kennis en vaardigheden overdragen.

“Het bestrijden van geweld op basis van het geslacht en het bevorderen van gelijkheid tussen mannen en vrouwen vereist vorming en actieve betrokkenheid van alle sectoren van de samenleving, in het bijzonder van jonge vrouwen en mannen en van leden van minderheidsgroepen, van bij het begin.”³⁰

? Geef jij, als opvoeder of jeugtleider, aandacht aan gender-vraagstukken als je met jonge mensen werkt?

Bronnen

- Connell, R.W., *Gender and power*, Stanford University Press.
- Mertus J., Flowers N., Dutt M., *Local action, global change, UNIFEM and the Center for Women's Global Leadership*, 1999.
- Williams S. and others, *The Oxfam gender training manual*, Oxfam Publication, 1994.
- Ramberg I. *Violence against young women in Europe, seminar report, Council of Europe*, 2001.

Enkele nuttige websites over vrouwenkwesties

- OECD-DAC Gender, www.oecd.org/dac/gender
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (Unesco), www.unesco.org/gender
- United Nations Statistics Division Gender Statistics, www.un.org/depts/unsd/gender
- United Nations Development Fund for Women (UNIFEM), www.undp.org/unifem
- Women Watch, www.un.org/womenwatch
- European Women's Lobby (EWL), www.womenlobby.org
- Women against Violence Europe (Wave Network): www.wave-network.org
- Men against Violence Against Women (MAVAW), <http://menagainstviolence.tripod.com>
- Young Women from Minorities (WFM), www.wfmonline.org

Het belangrijkste probleem is dat de definitie van gelijkheid die gehanteerd wordt een zeer enge definitie is van gelijkheid *de jure*, die niet altijd tegen discriminatie beschermt. Een tweede probleem ligt in het feit dat vrouwen traditioneel deze kwesties hebben moeten aanpakken buiten de heersende maatschappelijke stroming. Een derde probleem is dat vrouwen in de meeste landen een zwakke positie innemen in de besluitvormingsstructuren.²⁹